

[6]

Llegir amb rapidesa

Lectura comprensiva

INTRODUCCIÓ

La recepció d'una informació a través de la lectura no és un procés passiu, ja que es produeix només per la **participació** del lector. El text està preparat (redactat) per ser consumit (llegit), però sense la interacció de l'individu lector es manté inert, a l'espera d'esdevenir missatge.

Recurs bibliogràfic

Llegir no consisteix únicament a descodificar un seguit de signes, sinó que requereix la identificació dels elements de la comprensió lectora (reconeixement d'unitats, identificació d'estructures, construcció i confirmació d'hipòtesis, etc.). Tal com ha evidenciat la teoria de la recepció, la lectura és el producte de la interacció entre el text i el lector o la lectora. Quan llegim adaptem la informació rebuda establint connexions entre el que el text diu o suggereix i els coneixements enciclopèdics, culturals i metaliteraris que posseïm. D'aquesta interacció sorgeix la interpretació personal en la qual l'obra apareix relacionada amb altres obres, textos o coneixements." La citació anterior és una adaptació d'un paràgraf de l'article "Lectura competent", de Maria Josep Simó (Barcelona, 1963), especialista en didàctica de la llengua oral i escrita.

Aquesta interacció, que representa tot el procés de construcció del missatge del text, és complexa, progressiva i subjectiva. **Complexa** perquè hi intervenen molts factors, des dels aliens al text i que provenen de l'estat, el bagatge i la circumstància de l'individu lector; fins als exclusivament textuais, que van des de la temàtica fins al discurs passant pels usos lèxics, sintàctics i formals amb què l'individu autor l'ha elaborat. **Progressiva**, perquè la significació es reconstrueix durant el procés de lectura. I **subjectiva**, perquè la concentració, la complicitat i els coneixements de cada lector, en cada lectura, condicionen aquesta reconstrucció de significat.

Tot i que cal distingir entre una lectura **intensiva** (o d'**estudi**), que permet accedir a la informació exhaustiva i precisa d'un text, i una lectura **extensiva** (o **selectiva**) que busca una informació parcial del text; en qualsevol cas, per dur a terme una lectura comprensiva és convenient distingir els tres estadis següents:

[1] Cal una bona **preparació** de la lectura. Això vol dir, bàsicament, tenir clars els objectius, per donar a la lectura una intenció determinada; i és que no es tracta de llegir per llegir sinó de treure'n un rendiment concret.

[2] S'ha de realitzar una **prelectura** per tenir una visió de conjunt del text: preveure'n l'estructura, les parts que seran més interessants i les que ofereixen informació més supèrflua.

[3] Finalment, s'ha de fer la **lectura** pròpiament dita, que serà diferent segons l'objectiu fixat i el tipus de text que es llegeixi.

Tot i que cada lectura representa un contrast entre els coneixements del lector i el text, el més important és la capacitat del lector per rendibilitzar aquest contrast.

PREPARACIÓ DE LA LECTURA

Tota lectura està al servei d'un **propòsit**. Establir el propòsit de la lectura de manera clara i ser-ne conscient en tot moment permet l'avaluació contínua de la seva rendibilitat. És a dir, si la informació parcial que es va rebent durant la lectura s'acosta al propòsit o se n'allunya, permet la intensificació, l'acceleració o l'abandó d'aquesta lectura.

Ampliació de continguts

Els propòsits de lectura es poden considerar infinits. En realitat, cada lectura o impuls cap a la lectura és conseqüència d'una circumstància tan particular, que el seu propòsit pot considerar-se únic. Des de l'entreteniment o el gaudi fins a la recerca d'una referència bibliogràfica, passant per la documentació o l'aprofundiment d'un aprenentatge, cada propòsit lector condiciona el tipus de lectura que s'efectuarà.

Establir un propòsit equival a preguntar-se **per a què es llegeix** un text que s'ha escollit com a font documental. Per exemple:

Quina és la **finalitat essencial** del material que cal llegir? És per estudiar o per plaer? La lectura del document haurà de repercutir en els coneixements futurs de l'estudiant?

Quina **importància** té el material per al lector-estudiant? A llarg termini, quin valor tindrà? Se n'haurà d'extreure alguna conclusió? S'haurà de respondre sobre el contingut en alguna prova? És fonamental per al domini d'alguna matèria concreta? Serveix més aviat per enriquir punts de vista o ampliar coneixements que ja es tenen?

Quin nivell de **detall** es persegueix? Se'n vol tenir una idea general? S'ha de recordar determinats fets o altres detalls? Cal llegir tot el document o el propòsit serà complert llegint-ne només una part (un capítol, la introducció, les conclusions...)?

Quin és el **temps** que es pot dedicar a la tasca de llegir el document?

La redacció del propòsit d'una lectura determinada ajuda a la seva concreció i, per tant, consolida la necessitat d'aquella lectura i l'orienta.

PRELECTURA I ANTICIPACIÓ

Els diferents textos reflecteixen maneres diverses d'estructurar el pensament. El reconeixement d'aquesta estructura textual permet saber com s'ha distribuït la

informació en el text i en facilita la lectura. Com més coses sàpiga el lector sobre un text abans de llegir-lo, més fàcil i eficaç li serà la seva lectura. Per tant, una **inspecció prèvia** del material informatiu que presenta el text, que es coneix com a prelectura, permet anticipar el contingut i rendibilitzar la posterior lectura.

Ampliació de continguts

Els textos d'estudi universitaris (des dels més científics i tècnics fins als més divulgatius) solen respondre a dues voluntats comunicatives concretes: l'exposició i l'argumentació. Els textos expositius ofereixen informació i presenten fets. Per comprendre aquests textos cal identificar les dades bàsiques que donen idea de la finalitat del text, precisar la idea central i les explicacions que la sostenen (explicacions, exemples, idees secundàries...) i reconèixer la relació entre les diferents idees contingudes en el text. En síntesi, aquesta relació de les idees del text ens indica l'estructura del text. Els textos argumentatius són textos l'estructura lògica dels quals es basa en l'exposició d'una tesi (o opinió) i uns arguments que intenten demostrar la validesa de la tesi esmentada per arribar a una conclusió. Es troben textos argumentatius en ciències socials, crítiques literàries (comentaris de textos), filosofia o ètica, per exemple. També responen a aquesta estructura els articles periodístics d'opinió. En qualsevol cas, la detecció dels elements argumentatius (tesi, arguments i conclusió) abans de la lectura del text condiciona favorablement la seva comprensió.

Es tracta de preveure com està **estructurat** el contingut del text que s'ha de llegir. En principi, l'únic que es demana és escombrar el text amb la vista per fer-se càrrec de la disposició general del text. L'objectiu final és copsar quines són i on són les parts (paràgrafs, frases principals i paraules clau) que donen informació rellevant i detectar la ubicació de les paraules i conceptes clau per comprendre el missatge.

Un **paràgraf** és una unitat del discurs formada per un conjunt d'oracions, que gira al voltant d'una idea única determinada. Les oracions que integren el paràgraf estan lligades, cohesionades, entre si. El lligam que les uneix és la **idea principal** (frase principal que pot aparèixer en diverses parts del paràgraf, però el més habitual és trobar-la en les posicions inicial o final). Les altres idees que hi puguin aparèixer són secundàries i la seva funció consisteix a sostenir aquesta idea clau (aporten informacions complementàries, o exemples o anècdotes que contribueixen que el lector es faci una idea més exacta de l'abast de les informacions). Habitualment, a cada paràgraf li correspon una sola idea principal.

Ampliació de continguts

L'estudi dels diferents tipus de paràgrafs que componen un text permet establir les següents categories de paràgrafs: els paràgrafs fonamentals, els paràgrafs d'enllaç i els paràgrafs excepció.

Els paràgrafs fonamentals són els que contenen de manera general el pensament de l'autor; aquesta síntesi es troba expressada en una frase anomenada frase principal. Els paràgrafs d'enllaç serveixen per lligar el pensament de l'autor i donen a l'escrit la direcció convenient, és a dir, preparen el camí del paràgraf fonamental o contribueixen a desenvolupar-ne el contingut; de fet, són el marc del paràgraf fonamental i li donen cohesió i unitat. Els paràgrafs excepció responen a necessitats poc freqüents: poden aparèixer pel simple tall d'un paràgraf massa llarg o configurar un paràgraf que no té el propòsit de presentar cap idea. El seu paper és, en aquest darrer cas, de simple

transició.

Les frases principals dels diferents paràgrafs del text contenen les **paraules clau**, que són punts centrals del missatge de l'autor. Serveixen per exposar les idees centrals, i només de veure-les ja es pot preveure el significat del text. Són termes que habitualment apareixen usats diverses vegades en un text i que per aquesta raó són molt visibles i localitzables. Detectar a primer cop d'ull aquests conceptes clau en un text permetrà avaluar, sense llegir-lo, si el text respon al propòsit fixat per a la lectura.

Finalment, cal **avaluar** la conveniència de continuar llegint. Una vegada es coneix la forma del document (l'esquelet del text) i han estat detectats els conceptes clau, es pot ser més precís a l'hora d'imaginar el contingut i, per tant, s'està en condicions de valorar si el document respon als propòsits establerts. Si no és així, no cal continuar la lectura.

La prelectura permet anticipar l'estructura del text i saber on són les parts que contenen la informació essencial per comprendre el missatge.

LECTURA

Llegir és el **procés actiu** a través del qual el lector construeix el significat del que està llegint a partir del que diu el text, dels seus coneixements previs i de l'objectiu de la seva lectura. Un cop fixat el propòsit o propòsits de la lectura i identificats el gènere, el tipus i l'estructura bàsica del document en qüestió, l'estudiant-lector està en disposició de procedir a aquesta activitat lectora amb garanties. Alhora, però, cal tenir present que justament aquests dos factors (propòsit i tipus o estructura del text) condicionen la lectura tal com es desenvoluparà a partir d'ara.

Segons el propòsit fixat es poden distingir tres tipus de lectura:

La lectura **lúdica** o per plaer és la lectura més relacionada amb la literatura o la divulgació, i la seva finalitat se centra més en l'entreteniment que en l'aprenentatge. Aquest tipus de lectura no es tractarà en aquesta unitat formativa.

Recurs bibliogràfic

L'obra assagística *Un tramvia anomenat text* de Vicenç Pagès, publicada per Empúries el 1998, analitza amb amenitat i lucidesa les dificultats de producció i consum del text com a vehicle de comunicació i relació. És destacable la recreació de l'òlimp textual que sota la denominació *els déus del text* repassa les característiques que regeixen l'univers de cada text, des de la mesura i el plaer fins a la precisió i la claredat.

La lectura **selectiva**, també anomenada *extensiva* o *de cop d'ull*, consisteix a buscar dades molt concretes o significatives, d'una manera ràpida, passant la vista pel text i aturant-se només en allò que interessa. És una pràctica molt habitual i de gran transcendència en l'activitat universitària.

La lectura d'**estudi** es produeix quan es necessita entendre i comprendre el contingut del text en la seva totalitat, la qual cosa en requereix una lectura completa i analítica. És essencial, però, haver fet una bona prelectura. Esdevé el tipus de lectura més comú en l'activitat universitària.

Pel que fa al tipus o estructura del text, cada document imposa les seves condicions de lectura. Per tant, no serà el mateix llegir notícies de premsa, anuncis, textos tècnics, articles d'opinió, assaigs científics, guies de telèfons, etc.

Ampliació de continguts

Sigui quin sigui el suport amb què es transmet un text, la distribució de la informació en l'espai d'aquest suport, a part de segmentar-la, n'orienta els punts de lectura. Tot i que pel que fa a l'estructuració cada text s'ha de regir per les seves necessitats de comunicació particulars, és possible agrupar textos segons l'estructura amb què es manifesten, fins al punt de catalogar-ne models o tipologies. Un article científic, com a exemple d'un model textual, sol contenir un títol, un *abstract*, unes paraules clau, una introducció o contextualització, un apartat de mètodes, un de resultats, un de conclusions, una bibliografia, un apartat de notes... És obvi que aquesta alta fragmentació del discurs en condiciona i en facilita la lectura.

La manera de llegir un text depèn tant de la finalitat o els propòsits fixats com del tipus de document que es llegeix.

LA LECTURA SELECTIVA

La lectura selectiva no és pròpiament una lectura sinó una detecció particular de la informació d'un text en què la **velocitat** té una importància cabdal, ja que consisteix a repassar ràpidament i superficialment un text i detenir-se únicament en els punts concrets que interessin el lector. Hi ha dos tipus de lectura selectiva: l'*scanning* i l'*skimming*.

La lectura selectiva de **scanning** s'aplica quan no cal comprendre el significat d'un text sinó que s'han de fer cerques de dades concretes que es pressuposa que estan contingudes en un escrit (la cerca del significat d'un mot en un diccionari, la cerca d'una fórmula química o una equació matemàtica...).

Els principis de la lectura selectiva de *scanning* són, per ordre d'execució, els següents:

- Tenir molt clar el tipus d'informació que es busca (xifres, noms propis, termes concrets, frases...).
- Passar la vista pel text a la màxima velocitat.
- Oblidar voluntàriament el que no interessa.
- Allò que es busca ha d'aparèixer bruscament davant els ulls.
- En aquest moment, la velocitat ha de disminuir, per "llegir" el que interessa.

La lectura selectiva de **skimming** s'aplica, en canvi, quan el que es pretén és una primera aproximació a les idees principals d'un text.

Els principis de la lectura selectiva de *skimming* són, per ordre d'execució, els següents:

- Llegir el títol.
- Llegir l'índex o sumari, si n'hi ha.
- Llegir la introducció o el primer paràgraf.
- Llegir la primera sentència de cadascun dels altres paràgrafs.
- Llegir tots els subtítols, apartats, epígrafs...
- Llegir els peus de gràfics, taules, il·lustracions...
- Llegir totes les paraules amb marques tipogràfiques (cursiva, negreta, subratllat, majúscula...).
- Llegir les conclusions o el darrer paràgraf.

L'aparició recent i reeixida del **document hipertextual** com a suport de les comunicacions, com també l'ús de motors de recerca d'informació a través de la Xarxa, ha ocasionat un augment considerable de la pràctica de lectura selectiva en tots els àmbits, especialment l'universitari, i alhora, col·labora en l'acceleració dels hàbits de lectura.

Ampliació de continguts

L'hipertext està organitzat en forma de xarxa a través de nodes, lligams i ancoratges. Els *nodes* són blocs d'informació que viatgen per la Xarxa com una unitat. Poden correspondre a una pàgina web o a porcions de pàgina web, blocs de text, imatge, formularis, so, etc. L'estructuració dels nodes la decideix l'autor o dissenyador d'un document, i pot obeir a criteris estètics, físics (allò que cap en una pantalla) o conceptuals. Els *lligams* o *enllaços* són les connexions lògiques entre els nodes i permeten la navegació hipertextual. Un lligam vincula un node (una pàgina web o una part de la pàgina) a un altre node (una altra pàgina o una part d'una altra pàgina). Els *ancoratges* són els punts físics o la representació explícita en què es materialitzen els enllaços, és a dir, les icones, paraules o frases subratllades, etc. que fan que el cursor canviï de forma quan el lector hi passa pel damunt. La lectura selectiva dels lligams, doncs, és el punt de partida de la hipertextualitat.

La lectura selectiva d'un text pot tenir dos finals: quan es localitzen les dades desitjades o quan s'ha llegit tot el text sense trobar-les.

LA LECTURA D'ESTUDI

Quan la intenció de la lectura no es limita a la cerca de dades concretes sinó que cal **comprendre** el text en la seva totalitat, per poder contrastar-lo i assimilar-lo, es parla de *lectura d'estudi*.

L'**eficàcia** d'aquest tipus de lectura depèn de la preparació (tenir clar el propòsit), de la destresa amb què s'apliquin les tècniques d'anticipació en la fase de prelectura (conèixer l'estructura particular de cada tipus de text i localitzar les parts i paràgrafs que contenen la informació més important), i de les lectures selectives prèvies (confirmar la idoneïtat de la lectura, anticipar-ne la significació).

Es tracta de retenir i comprendre el que és **fonamental** mentre s'avança, seguint la

seqüència considerada més idònia per al propòsit de lectura, tan de pressa com es pugui per tota l'extensió del document. Per aconseguir-ho, cal tenir en compte que els paràgrafs fonamentals poden sorgir en qualsevol moment del text, i són els que expressen d'una forma més clara allò que es recerca. Habitualment, aquests paràgrafs contenen una frase principal que resumeix o sintetitza el pensament de l'autor amb relació a la temàtica exposada. Aquesta frase principal es detecta perquè conté les paraules clau per a la comprensió del missatge. Aquests passatges del text són els que s'han de llegir amb més lentitud i concentració.

Ampliació de continguts

El plantejament de la lectura ha de ser diferent segons que es tracti de llibres instructius i manuals, articles tècnics i científics, pàgines i llocs web, o altres tipus de textos, com ara articles de premsa o escrits en una llengua que el lector no entén del tot.

Els manuals que exposen coneixements de qualsevol disciplina científica o humanística solen demanar lectures completes, durant les quals caldrà jerarquitzar les informacions més rellevants; el sumari o l'índex poden accelerar aquesta recerca.

Pel que fa a la lectura dels articles tecnicocientífics, els quals informen del resultat d'una investigació o proven de demostrar alguna teoria, és convenient deixar-se guiar per l'*abstract* i les paraules clau.

Sovint l'estudiant es troba davant de documents escrits en llengües poc conegudes; en aquests casos, a part de la recerca de les ubicacions informatives més pertinents, la lectura pot recolzar en la terminologia específica, molt similar o idèntica en qualsevol idioma, i en els paral·lelismes sintàctics, gramaticals i lèxics existents amb altres llengües en les quals la competència lectora sigui òptima. Finalment, pel que fa a lectures de documents digitals, la seva elevada fragmentació i la navegació hipertextual requereixen una lectura molt fraccionada.

L'**assimilació** de la informació es produeix quan el lector és capaç, durant el procés de lectura, d'establir relacions de correspondència entre el que llegeix i el que coneix del que llegeix. Es tracta d'incorporar novetats, confirmacions o matisos al bagatge previ a la lectura. Per aconseguir-ho, tot i que és possible que aquest contrast sigui exclusivament mental (i de vegades inconscient), és molt aconsellable usar l'escriptura: fer esquemes, enumeracions de conceptes, resums...; sobretot per prendre consciència d'aquesta assimilació d'informació com a conseqüència de la lectura del text: una altra constatació del fet que les habilitats de consum i producció textual (lectura i escriptura) són complementàries i indissociables.

Quan l'objectiu de la lectura és comprendre el text en la seva totalitat, s'ha d'intensificar l'anàlisi dels detalls i disminuir la velocitat de la lectura en els paràgrafs que contenen les idees centrals.

18

Argumenta és un projecte dels serveis lingüístics de nou universitats catalanes (Universitat de Barcelona, Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat Politècnica de Catalunya, Universitat Pompeu Fabra, Universitat de Girona, Universitat de Lleida, Universitat Rovira i Virgili, Universitat Oberta de Catalunya i Universitat de Vic), que han dirigit els serveis lingüístics de la Universitat Autònoma de Barcelona i de la Universitat Politècnica de Catalunya.

Argumenta ha tingut el suport de la Secretaria d'Universitats i Recerca del Departament d'Educació i Universitats i la col·laboració de la Secretaria de Política Lingüística del Departament de Presidència de la Generalitat de Catalunya.

La unitat 6 d'Argumenta ha estat elaborada per Andreu Ayats Bancells, amb la col·laboració d'Esteve Costa Bragulat. L'edició d'aquesta unitat s'ha tancat al setembre de 2006.

Si voleu citar aquest material podeu fer-ho de la manera següent:

Serveis lingüístics de la UB, UAB, UPC, UPF, UdG, UdL, URV, UOC, UVIC. *Argumenta* [en línia]. Barcelona: setembre 2006 [Data de consulta: dd-mm-aa]. Unitat 6. Em cal aprendre a llegir amb rapidesa. Disponible a: <<http://www.uab.cat/servei-llengues>>.

Els continguts d'Argumenta estan subjectes a una llicència Reconeixement-NoComercial-SenseObraDerivada 2.5 de Creative Commons.

